

po srcu in po šegah; oni se ne čutijo Tirolce, ampak Lahe. Laški Tirolci so, kakor Štajarski Slovenci, prikovani na nemško deželo, na katero jih niti najmanjša simpatija ne veže. Reči se pa mora, da so Tirolski Nemci nasproti Italijanom bolj pravični, nego so Štajerci nasproti Slovencem. Se vé da ima v Tirolskem deželnem zboru konservativna stranka večino, in ne sme se reči, da bi Lahe tlačila v narodnem oziru; po vseh uradih in šolah na laškem Tirolskem vlada laški jezik, in so večidel le Lahi kot uradniki nastavljeni, in le taki Nemci, ki so se laški naučili. Le v enem oziru je zborova večina nepristopna, namreč v tem, da pod nobenim pogojem ne pripusti, da bi se laški del odtrgal od Tirolske in v samostojno deželo preuredil. Zato so Lahi nezadovoljni, in bi se najraje združili z italijanskim kraljestvom.

Kakor znano, je vsa Tirolska zeló gorata dežela, in po najvišjih hribih leží večni sneg in led. Vendar na Tirolskem ni tako mrzlo, kakor bi kdo utegnil misliti; celó v severnem delu dežele ni hudega mraza pozimi; če imajo 15⁰ mraza, pravijo že, da je nezaslišano mrzlo; v Ljubljani pa smo že večkrat 20⁰ imeli in še čez. Se ve, da tudi hude vročine nikoli ni (na severu). V toploti, podnebji se razdeljuje zemlja na 3 razrede: laško Tirolsko, srednje Tirolsko in severno Tirolsko. Na laškem Tirolskem in v srednjem delu dežele (okoli Bolcane in Merana) je vreme južno, kakor pri nas na Goriškem, in pridela se ondi mnogo dobrega vina, koruze in žlahnega sadja; v severnem delu, čeravno zima do 6 mesecev traja, vendar ni hudega mraza, kakor smo že omenili, ker so doline med gorami tako zaprte, da severni veter ne pride do njih. Prideljuje se senó, koruza in drugo žito, in dobro sadje. Živinoreja in sirarstvo se umno oskrbljuje.

Kdor primerja velikost dežele in število prebivalstva, poreče, da je Tirolsko malo obljudena dežela, kajti na štirjaško miljo pride komaj 1000 ljudi; na slovenskem Štajarskem pa jih živi na štirjaški milji čez 3000, na Českem v nekaterih krajih 5000, v Lombardiji celó 7000. Pa v Tirolih še 1000 bi jih ne prišlo na štirjaško miljo, ko bi se laško Tirolsko ne prištevalo, ki je precej obljudeno. Na nemškem Tirolskem jih živi na štirjaški milji morda komaj 600 ljudi. A vendar nobena dežela ni tako obljudena, ko Tirolska; kajti premisliti se mora, da je polovica prostora sama skala, sneg in led, in kar še ostane, je borno smrečje in gošča, komaj da koza kak grižljaj najde. Le po ozkih dolinah je nekaj rodovitne zemlje. Tukaj je pa ljudstvo tako natlačeno, da se mora človek čuditi, ob čem neki živijo. Kjer bi bil na Slovenskem en dober kmet, je tukaj že cela vas. Vsak ima po eno ali dve njivici, par kóz ali pa kravico samico. Kdor premore dvoje krav, je že bogataš. Lahko se razume po tem takem, da se vsak košček zemlje skrbno obdeluje. Travnike celo leto razmakajo, in morajo v ta namen vodo včasih od daleč napeljavati. Pa jim tudi tako lepa trava raste, da se mora človek čuditi, če je videl samo naše posušene travnike po Slovenskem.

Vkljub temu skrbnemu obdelovanju ne morejo te njivice obilnega prebivalstva preživiti; dežela je uboga, kakor malo katera; ni zlata, ni srebra, ni fabrik, še gozdov ni; kar jih je bilo, posekani so, in zdaj imajo le še borno smrečje, ni ga videti poštenega drevesa. Zato ni čudo, da se spomladi vse mlado ljudstvo vzdigne od 12. leta do 40., in gré na tuje kruha in denarjev si služiti. Podajo se večidel v Švico in na Švabsko (Baden, Württemberg, Westbayern), eni kot rokodelci, drugi kot poljedelci, tretji kot pastirji. Jeseni se vrnejo domu s prihranjenimi novci, se vležejo za peč in pušijo tobak.

Tobaka se na Tirolskem grozno veliko pokadi,

kajti puši ga vse, moški od desetega leta počenši in celó ženske. V nekaterih občinah je preračunjeno, da se tobaka za več pokupi, kakor ves zemljiški davek znaša. Revni kmetje pušijo namesti tobaka nek surogat: rastlino, tobakovi prav podobno, in ki jo imenujejo „Lauser“, ki tukaj raste, toda v pipi bojda neznansko smrdi. Vendar so veseli, da se jim je dovolilo, da jo smejo kaditi, zato pojejo:

„Die Stadlerherrn, die fann man halt
Nit ganz vermerfa,
Weil sie uns derlobet haben,
Daß wir „Lauser“ zügeln derfa.“

(Po slovenski: „Mestni (gosposki) ljudje se vendar ne smejo po vse zavreči, vsaj so nam dovolili, da smemo „lauserja“ sejati.)

Dežela je uboga, to je res; a vendar ljudje ne stradajo, ampak bolje živijo, ko pri nas na Slovenskem. In zakaj? — zato, ker so varčni: kmeta vidiš malokdaj v krčmi, še ob nedeljah in praznikih so krčme večidel prazne; če pride kmet v krčmo, izpije glažek žganja, pa gré; vina si malokateri privošči. Žganje pa kuhajo mnogi sami domá; skoraj vsak kmet si ga nekaj skuha pozimi, in sicer prav dobrega, večidel iz sadja, pa tudi iz korenin enzianovih in iz borovnic. — Ker pa so kmetje varčni, tudi niso zadolženi, in pri vsi revščini ima še vsak nekaj gotovine v skrinji.

Druga lepa lastnost Tirolcev je čednost. Začudi se človek, če stopi v kmečko hišo in najde vse v tako lepem redu, vse tako osnaženo, kakor pri nas komaj v mestih.

Kar se političnih nazorov tiče, je pravi Tirolec najprvo Tirolec, vdrugo Avstrijanec, in še le v tretje Nemec.

Kakor vsak hribovec, ljubi tudi Tirolec svojo domovino močno. Tirolci se čutijo bolj kot poseben narod, nego na priliko Štajerci ali Korošci, ker so svojo celoskupnost tolikrat s krvjo zapečatili. Kedar so se vzdignili, vzdignila se je zmirom cela dežela; nikoli niso pomoči prosili pri svojih sosedih, Korošcih in Salcburgarjih; zato se čutijo kot ena, nerazdeljiva celota, in beseda „Tirol“ jim je zapopadek vse poezije

„Ach, Diende, wie ist mir so wohl
Auf dem Gebirge von Tirol!“

prepevajo radi.

Branili so svojo deželo proti jugu, severu in zapadu, in sicer za Avstrijo, za to so že po zgodovini na Avstrijo navezani. Avstrijska vlada pa jim tudi res ni trda: davki niso preveliki; kot uradniki so nastavljeni po deželi skoraj sami domačini; da jim je vsa cesarska hiša dobra, to vedó.

V najnovejšem času so naredile verske in šolske postave nekaj hude krvi, pa se je kmalu poglelo, ker cesarski namestnik grof Taaffe je tako obrnil, da je vse potišil. Na Dunaji že vedó, da Tirolcev ne smejo razžaliti, zato jih pusté pri starih navadah. Pri nas je prepovedano, orožje nositi; na Tirolskem ima pa vsak svojo puško, in tudi na lov smé, kedar se mu poljubi, le nekaj malega plačujejo na leto v občinsko kaso. Dežela ne plača toliko davkov, kolikor država za njo potroši; imajo izvrstne državne ceste, univerzo itd.; zato bi bili pač abotni, ko bi ne bili dobri Avstrijanci. Tirolcem je Avstrija mila mati, Slovencem pa še materni jezik kot mačeha pušča. (Dal. prih.)

Slovensko slovstvo.

* Zemljevid poknežene grofije Goriške in Gradiščanske s Tržaško okolico, narisal c. k. okrajni šolski nadzornik France Vodopivec in na kamen 4 velic

pól natisnil Fr. Köke na Dunaji, izdal deželni odbor Goriški. Dobiva se v pisarnici deželnega odbora v Gorici, cena mu je 2 gold.

Imenovani zemljevid, katerega so „Novice“ z zasluženjo pohvalo že omenile, potrdivši častno priznanje, ki je ličnemu delu gosp. Vodopivca došlo v svetovni razstavi Dunajski leta 1873, je vredno pomnožil slovestvo slovensko — slovestvo pravimo, kajti on ni le gol zemljevid, on je tudi zemljepis; na njem se ne nahajajo samo imena, ampak dobro izvoljena znamenja kažejo, kaj je mesto, kaj trg, kaj vas, kje je sedež okrajnega glavarstva in okrajne sodnije, kje župnije itd., kje je železnocestna, poštna in telegrafna postaja; znamenovane so železne in druge državne ceste, skladne in občinske ceste itd. itd. Vse to in še več drugega priča mnogostransko rabnost Vodopivčevega zemljevida, ki bode pa tudi mnogo koristil poduku v ljudskih šolah na Goriškem. Zato se zdaj, ko zemljevid pred nami leži, ne moremo dosti čuditi dr. Lavriču, čegar iskreno rodoljubje smo zmirom visoko cenili in ga še zdajci cenimo, da ga je strast tako izbegala, da je celó v deželnem zboru agitiral proti izdaji izvrstnega Vodopivčevega zemljevida. To pač je grda taktika „mladoslovencev“, da povsod le podirajo, kar skušeni narodni možje zidajo, sami pa ničesar ne stvarijo razen — črnila na papirji, ki mu dadó imé časnikov, da so grobokopi koristnih naprav domačih.

Zabavno berilo.

Obrazi iz domačega življenja.

„Slovenska“ rodovina.

Spisuje J. Aléšovec.

(Dalje.)

Gospod Pavček močno zakašlja in nam se zdi, kakor da bi se pod mizo njegova noga dotaknila noge soproge, kateri šine nekaka rudečica v lice. Mi čutimo, da utegne pričeti se zdaj trenutek, ko bo vsak jel popravljeni kaj po svoji obleki, in se mislimo ravno vzdigniti, kar vstopi hišna in položi list na mizo.

„A, glediščni list“, vsklikne gospá, „kaj bo li danes? „Eine leichte Person.“

Na ta klic zastane obema gospodičinama delo v rokah in enoglasno spregovorite:

„A, to je pametno! Mama, danes gremo vsi v gledišče, kaj ne?“

„Obrnite se do očeta“, jo zavrne mati.

„Tedaj gospodičini radi zahajate v gledišče?“ se obrnemo mi proti njima.

„Radi, radi, je tako lepo.“

„Za mladino je gledišče šola življenja“, opomni modro gospod Pavček, „zato svoji rodovini nikdar ne branim tje. Jaz sam grem le malokdaj, ne najdem tam prave zabave.“

„Na ta način ste gospodični gotovo večkrat v gledišči?“

„O, skoro vsak večer — z mamó, se vé da“, ploskne starejša.

„Skoro?“ poprimemo mi, „tedaj vendar ne vsak večer?“

„Le takrat ne, kedar se slovenski igra“, počí iz ust mlajše hčere. A za to prenagljeno izpoved zadeteta revico dva srdita pogleda — iz očí očeta in matere ter se po strani nagneta proti nam.

„Vita,“ doni iz ust gospé precej tanek, osoren glas, „idi gledat, kaj dela Hulda. In ti, Hilda, bi nam morda kaj zaigrala na glasoviru.“

„Da, da, gospodična“, priskočimo mi materi na pomoč, „saj bi bil že jaz davno stavil to prošnjo, ako bi bil vedel, da se smem predrzniti.“

Med tem, ko „Hilda“ brska po nôtah na glasovirji brez reda nakupičenih in se pripravlja, se podviza gospod Pavček pojasniti ali pogladiti odgovor neprevidne in prenagle „Vite“, razklada je nam:

„Ne da bi ne marali jaz in moja rodovina za slovensko gledišče, Bog varuj! Saj veste, da sem Slovenec. Ali skoro vselej se tako primeri, da ne moremo nikakor od doma. Tako na pr. smo se zadnjič že pripravljali, da bi šli, in ravno sem hotel hišno poslati po vstopnice, kar pride gospá svetovalka P. in — no, saj veste, vrat jej ne moremo pokazati, in tako ni bilo nič z glediščem. Ravno tako je bilo predzadnjič. Nena doma nam popoldne pošlje gospá predsednica N. povabilo na tombolo. Ako bi bili odrekli, bila bi zamera, in tako tudi nismo šli v slovensko gledišče.“

Pri zadnjih besedah že zapoje pod rokama gospodične „Hilde“ glasovir, tedaj vtihnemo vsi in obstopimo doneči instrument. Kar slišimo, se nam zdi, kakor da bi se glasovi med sabo podili, prepirali, ječali, preganjali, pobijali in to brez prenehanja, brez prizanašanja, brez umirjenja. Slednjič je vsega konec, zdi se nam, ko da bi glasovi, pripodivši se do prepada, vsi ob enem padli vanj ali da bi se jim bila sredi vode brv prelomila.

Gospica si mane in vleče prste in nas pogleda nekako zmagovito. Mi, se vé da, smo zavzeti take umetnosti, ploskamo rahlo z rokami in se nagnemo proti glasoviru, kjer beremo na čelu te umetne zmešnjave „Rhapsodie von“

„Vrlo, izvrstno!“ vskliknemo, „to je res prava umetnost. Prav iznenadili ste me, gospica. Kako bi morala še le teči izpod tako izurjenih prstov kaka slovenska, domača melodija! Skoro si ne morem tega prav misliti. Res, da navadne slovenske ne podajajo umetni roki hvaležne prilike, skazati vso svojo izurjenost, ker so prelahko stavljen; ali meni se zdi, da utegne ravno v njih umetnik najti priliko, da pokaže svojo občutljivost, globokost misli itd.“

Mesto hčere pa odgovorí mati:

„Gotovo, gotovo, gospod! Tudi moja hči je igrala nekatere slovenske, dokler se je učila; zdaj so ji pa prelahke in jo dolgočasijo — ne“, se popravi, ko vidi, da se pri tej besedi naša usta nekoliko zategnejo, „hotela sem reči, naveliča se jih — ej“, se popravi vnovič, „da ne najdem prave besede —“

„Hoteli ste reči: prenavadne so gospici“ — jej pomagamo mi, „ali z drugo besedo: v družbi, kakoršna se pri vas shaja, ne najde poslušalcev, katerim bi bile slovenske melodije všeč.“ (Konec prih.)

Naši dopisi.

Iz Dunaja 10. jnlja. = Pritožbe zaradi dragine so pri nas na Dunaji že več časa tako na dnevnem redu, da mi „Novice“ ne bodo za zeló vzele, ako namesti politike, ki je že predolgočasna postala, jim danes na mizo položim kruh in meso. Povedati namreč hočem, da je pravda o dragini kruha in mesa prišla celó do pisarnice ministerstva kupčijskega, katero pa v tacihi zadevah drugega storiti ne vé in ne more, kakor to, da po komisijah izvedencev, katere se „ankete“ zovejo, preiskavati dá pritožbe; svét je pa po končanih komisijah navadno tako moder, kakor je bil — popred. Pa naj povem, kar sem „Novicam“ povedati hotel. Časnik, ki mu je imé „Extrablatt“, je posebno uganjal strašansk hrup o dragini Dunajski, rekši, da meso Galíških volov je v Londonu cenejše kakor na Dunaji,